

A BIOMETRIKUS ÉS GENETIKUS ADATOK TÖRLÉSÉHEZ VALÓ JOG AZ EURÓPAI BÍRÓSÁG EGY ÚJ ÍTÉLETÉBEN

The right to erasure of biometric and genetic data in a new judgement of the European Court of Justice

ANGYAL ZOLTÁN*

Az Európai Unió Bírósága egy új ítéletében megállapította, hogy a szándékos bűncselekmény elkövetése miatt elítélt személyek biometrikus és genetikai adatainak a halálukig történő általános és különbségtétel nélküli tárolása ellentétes az uniós joggal. Az uniós jog megköveteli, hogy a nemzeti szabályozás előírja az adatkezelő számára annak kötelezettségét, hogy rendszeresen felülvizsgálja az adattárolás további szükségességét, és az érintett személy számára elismerje az ezen adatok törléséhez való jogot, amint az adatkezelés már nem szükséges.

Kulcsszavak: *biometrikus és genetikus adatok, törléshez való jog, szándékos bűncselekmény miatt jogerősen elítélt személyek, Európai Bíróság*

In its new judgement the Court of Justice of the European Union stated that the general and indiscriminate storage of biometric and genetic data of persons convicted of an intentional offence, until their death, is contrary to EU law. Under EU law, national legislation must lay down an obligation for the data controller to review periodically whether that storage is still necessary and to grant the data subject the right to have those data erased if that is no longer the case.

Keywords: *biometric and genetic data, the right to erasure, persons convicted of an intentional offence, European Court of Justice*

Bevezetés

2024. január 30-án az Európai Bíróság (a továbbiakban: Bíróság) egy bolgár bíróságról érkezett előzetes döntéshozatali kérelemre indult eljárásban hozott ítéletében kimondta, hogy az elítélt személyek biometrikus és genetikai adatainak a halálukig történő általános és különbségtétel nélküli tárolása ellentétes az uniós joggal.¹

* DR. ANGYAL ZOLTÁN
habilitált egyetemi docens
Miskolci Egyetem ÁJK
Európai és Nemzetközi Jogi Intézet
Európai és Nemzetközi Magánjogi Intézeti Tanszék
3515 Miskolc-Egyetemváros
zoltan.angval@uni-miskolc.hu

¹ A Bíróság 2024. január 30-i Direktor na Glavna direktsia „Natsionalna politsia” pri MVR – Sofia ítélete, C-118/22, az EBHT-ban még nem tették közzé.

A Bíróság ugyan korábban már többször határozott a bűnüldözési célú adattárolás jogszerűségének kérdésében, azonban azt mindig más jogszabályi és ténybeli összefüggésekben tette.

Az új határozat értelmében a tagállamok rendőrhatalásai nem tárolhatják a szándékos bűncselekmény miatt jogerősen elítélt valamennyi személy biometrikus és genetikai adatait minden más időbeli korlátozás nélkül, mint az érintett személy halála. Még ha ezt az általános és különbségtétel nélküli tárolást bűncselekmények megelőzése, nyomozása, felderítése, a vádeljárás lefolytatása vagy büntetőjogi szankciók végrehajtása is igazolja, a nemzeti hatóságoknak az adatkezelőt kötelezniük kell arra, hogy rendszeresen vizsgálja felül ezen adattárolás további szükségességét, és elismerje az érintett számára az adatok törléséhez való jogot, amint a tárolás már nem szükséges. Jelen tanulmány célja, hogy bemutassa, ismertesse és értékelje a jogvita előzményeit és jogi hátterét, valamint a Bíróság döntéséhez vezető jogi érveket, a főtanácsnoki indítvány egyes megállapításaival² együtt.

1. Az ügy jogi háttere

1.1. Az uniós jog

Az előzetes döntéshozatal iránti kérelem a személyes adatoknak az illetékes hatóságok által a bűncselekmények megelőzése, nyomozása, felderítése, a vádeljárás lefolytatása vagy büntetőjogi szankciók végrehajtása céljából végzett kezelése tekintetében a természetes személyek védelméről és az ilyen adatok szabad áramlásáról, valamint a 2008/977/IB tanácsi kerethatározat hatályon kívül helyezéséről szóló, 2016. április 27-i (EU) 2016/680 európai parlamenti és tanácsi irányelv (a továbbiakban: irányelv) 13. cikke (2) bekezdésének b) pontjával és (3) bekezdésével összefüggésben értelmezett 5. cikkének értelmezésére irányult.³

Az irányelv biztosítja a büntetőeljárásban részt vevő egyének – tanúk, áldozatok vagy gyanúsítottak – személyes adatainak védelmét azzal, hogy a rendőrség és a büntető igazságszolgáltatás területe egyedi jellegének figyelembevétele mellett átfogó keretet hozott létre az adatok magas szintű védelmének biztosítása céljából. Az irányelvvel az uniós jogalkotó célja volt az is, hogy az Európai Unió tagállamaiban és a schengeni országokon belül a személyes adatok bűnüldöző hatóságok általi védelmének összehangolása révén hozzájáruljon a bizalom fokozásához és elősegítse az európai bűnüldözést érintő együttműködést.

Az irányelv egyebekben az uniós adatvédelmi reform részét képezi az általános adatvédelmi rendelettel (GDPR)⁴ és a természetes személyeknek a személyes ada-

² Priit Pikamae főtanácsnok 2023. június 15-i indítványa a C-118/22. sz. ügyben.

³ HL 2016. L 119., 89. o.; helyesbítések: HL 2018. L 127., 7. o.; HL 2021. L 74., 39. o.

⁴ *A természetes személyeknek a személyes adatok kezelése tekintetében történő védelméről és az ilyen adatok szabad áramlásáról, valamint a 95/46/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről* szóló, 2016. április 27-i (EU) 2016/679 európai parlamenti és tanácsi rendelet (általános adatvédelmi rendelet) (HL 2016. L 119., 1. o.; helyesbítések: HL 2016. L 314., 72. o.; HL 2018. L 127., 2. o.; HL 2021. L 74., 35. o.)

tok uniós intézmények, szervek, hivatalok és ügynökségek általi kezelése tekintetében való védelméről szóló (EU) 2018/1725 rendelettel együtt. Az irányelv előírja, hogy a bűnüldöző szervek által gyűjtött adatok:

- kezelését jogszerűen és tisztességesen kell végezni;
- gyűjtése csak meghatározott, egyértelmű és jogszerű célból, kezelése pedig kizárólag ezekkel a célokkal összeegyeztethető módon történjen;
- az adatkezelés céljai szempontjából megfelelőek és relevánsak, valamint nem túlzott mértékűek kell, hogy legyenek;
- pontosak és amennyiben szükséges, naprakészek legyenek;
- tárolásának olyan formában kell történnie, amely az érintettek azonosítását csak a személyes adatok kezelése céljainak eléréséhez szükséges ideig teszi lehetővé;
- megfelelően biztosítva legyenek – az adatok jogosulatlan vagy jogellenes kezelésével szembeni védelmet is ideértve – a megfelelő technikai vagy szervezési intézkedések alkalmazásával.

Az ügy szempontjából releváns az irányelv 5. cikke, amely előírja, hogy a tagállamok megfelelő határidőket állapítanak meg a személyes adatok törlésére vagy tárolásuk szükségességének rendszeres felülvizsgálatára, és e határidők betartását eljárásjogi intézkedésekkel kell biztosítani. A törléshez való jogot vagy más néven az ún. „elfeledtetéshez való” jogot a GDPR rendelet is részletesen szabályozza.⁵

A másik értelmezendő szakasza a jogi aktusnak a 13. cikk (2) bekezdése volt, amely úgy rendelkezik, hogy annak érdekében, hogy az érintett gyakorolni tudja jogait, a tagállamok jogszabályban rendelkeznek arról, hogy az adatkezelőnek meghatározott esetekben az (1) bekezdésben említetteken felül⁶ tájékoztatnia kell az érintettet az ezen (2) bekezdésben felsorolt kiegészítő információkról. E kiegészítő információk között szerepel többek között az említett (2) bekezdés b) pontjában a személyes adatok tárolásának időtartama, vagy ha ez nem lehetséges, az ezen időtartam meghatározásának szempontjai.

A 13. cikk (3) bekezdése továbbá megjelöli azokat az indokokat, amelyek alapján a tagállamok jogszabályi intézkedéseket fogadhatnak el az érintett személy e cikk (2) bekezdése szerinti tájékoztatásának késleltetésére vagy korlátozására, illetve mellőzésére vonatkozóan. Ezek a következők:

- ne gördüljenek akadályok a hivatalos vagy jogi vizsgálatok, nyomozások vagy eljárások elé;

⁵ Lásd a rendelet 17. cikkét. A témához lásd még: Álvaro Fomperosa Rivero: *Right to be Forgotten in the European Court of Justice Google Spain Case: The Right Balance of Privacy Right, Procedure, and Extraterritoriality*. Stanford–Bécs, European Union Law Working Paper No. 19 (2017), <http://tlf.stanford.edu>, 3.

⁶ Ezek a következők: az adatkezelő személye és elérhetőségei; adott esetben az adatvédelmi tisztviselő elérhetőségei; a személyes adatok tervezett kezelésének célja; panaszbenyújtási jog a felügyeleti hatóságnál és a felügyeleti hatóság elérhetőségei; az érintett azon joga, hogy kérelmezheti az adatkezelőtől a rá vonatkozó személyes adatokhoz való hozzáférést, azok helyesbítését, törlését vagy kezelésének korlátozását.

- ne szenvedjen sérelmet a bűncselekmények megelőzése, felderítése, nyomozása vagy a vádeljárás lefolytatása, illetve a büntetőjogi szankciók végrehajtása;
- biztosított legyen a közbiztonság védelme;
- biztosított legyen a nemzetbiztonság védelme;
- biztosított legyen mások jogainak és szabadságainak védelme.

1.2. A bolgár jog

A bolgár büntető törvénykönyv szerint: „A kiszabott büntetés nem hajtható végre, ha eltelt:

- húsz év, ha a büntetés életfogytig tartó szabadságvesztés az átváltoztatás lehetősége nélkül vagy életfogytig tartó szabadságvesztés;
- tizenöt év, ha a büntetés tíz évet meghaladó szabadságvesztés;
- tíz év, ha a büntetés három évtől tíz évig terjedő szabadságvesztés;
- öt év, ha a büntetés három évet meg nem haladó szabadságvesztés, és
- minden egyéb esetben két év.”⁷

A bolgár Btk. egy másik szakasza szerint a mentesítés eltörli az elítélést, és a jövőre nézve – a törvény vagy rendelet eltérő rendelkezése hiányában – megszünteti a büntetett előlethez fűződő hátrányos jogkövetkezményeket.⁸ „Amennyiben a 82. cikk (1) bekezdése szerinti időtartam a büntetés letöltése óta már eltelt, és az elítélt nem követett el újabb, szabadságvesztés-büntetéssel büntetendő, közzádra üldözendő szándékos bűncselekményt, az elítélést és a büntetett előlethez fűződő hátrányos jogkövetkezményeket más törvény vagy rendelet bármely rendelkezése ellenére törölni kell.”⁹

A belügyminisztériumról szóló bolgár törvény előírja, hogy a személyek rendőrségi nyilvántartásba történő bejegyzéséből származó adatokat kizárólag a nemzetbiztonság védelme, a bűnözés elleni küzdelem és a közrend fenntartása céljából lehet felhasználni.¹⁰ Ezek az adatok magukban foglalják a személyes adatokat, a személyek ujjlenyomatait és fényképeit, valamint a DNS-profil rögzítéséhez szükséges mintákat. A nyilvántartásba vétel megszüntetésére hivatalból vagy az érintett személy kérelmére az alábbi okokból kerülhet sor:

- a nyilvántartásba vételre a törvény megsértésével került sor;
- a büntetőeljárást megszüntették;
- a büntetőeljárás felmentő ítélettel zárult;
- a személyt mentesítették a büntetőjogi felelősség alól, és közigazgatási szankciót szabtak ki vele szemben;
- a személy elhunyt, amely esetben a kérelmet az örökösei terjeszthetik elő.

⁷ A Nakazatelen kodeks (büntető törvénykönyv, a DV 1968. április 2-i 26. száma) alapeljárásra alkalmazandó változata 82. cikkének (1) bekezdése.

⁸ 85. cikk (1) bekezdése.

⁹ 88a. cikk.

¹⁰ 27. cikk.

2. Az alapeljárás és az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdés

NG-t a büntető törvénykönyv szerinti hamis tanúzásnak minősülő bűncselekmény miatti nyomozás keretében a belügyminisztériumról szóló törvénynek megfelelően felvették a rendőrségi nyilvántartásba. E nyomozás eredményeként vád alá helyezték, és a 2016. június 28-i ítélettel megállapították a bűnösségét, és egy év próbaidőre felfüggesztett szabadságvesztésre ítélték. A büntetés letöltését követően NG a büntető törvénykönyv alapján 2020. március 14-én mentesülésben részesült. 2020. július 15-én NG e mentesítés alapján kérelmet nyújtott be a Belügyminisztérium illetékes területi hivatalához a rendőrségi nyilvántartásból való törlés iránt. 2020. szeptember 2-i határozatával a hivatal azonban elutasította ezt a kérelmet, mivel úgy ítélte meg, hogy a jogerős büntetőítélet, ideértve a mentesítés esetét is, nem tartozik a belügyminisztériumról szóló törvényben kimerítően felsorolt, a rendőrségi nyilvántartásból való törlés indokai közé. 2021. február 2-i határozatával a szófiai közigazgatási bíróság az NG által a hivatal e határozatával szemben benyújtott keresetet lényegében az utóbbi által megállapítottakhoz hasonló indokok alapján elutasította.

NG felülvizsgálati kérelmet nyújtott be a kérdést előterjesztő bírósághoz, a legfelsőbb közigazgatósági bírósághoz. E felülvizsgálati kérelem elsődleges jogalapja az irányelvből levezethető azon elv megsértésén alapul, hogy a személyes adatok tárolás útján történő kezelése nem lehet korlátlan időtartamú. Márpedig NG szerint *de facto* erről van szó, ha a büntetés letöltését és a büntetett előlethez fűződő hátrányos jogkövetkezmények alóli mentesítést követően – a rendőrségi nyilvántartásból való törlést megalapozó indok hiányában – az érintett egyáltalán nem kérheti azon adatainak törlését, amelyeket a letöltött büntetés alapjául szolgáló bűncselekmény kapcsán gyűjtöttek. E tagállami bíróság úgy vélte, hogy a rendőrségi nyilvántartásba vétel az irányelvben foglalt célokból végzett személyesadat-kezelés, ennél fogva ezen irányelv hatálya alá tartozik. Rámutatott továbbá arra is, hogy mentesítés nem szerepel a rendőrségi nyilvántartásból való törlésnek a belügyminisztériumról szóló törvényben kimerítően felsorolt indokai között, és hogy a többi indok egyike sem alkalmazható ebben az esetben, így az érintett személy számára ilyen esetben lehetetlen elérni a nyilvántartásból való törlést.

A fentiek miatt a kérdést előterjesztő tagállami bíróságnak kétségei támadtak a tekintetben, hogy az előző pontban kifejtett célokkal ellentétes-e az olyan nemzeti szabályozás, amely az illetékes hatóságok számára az irányelv meghatározott célokból végzett adatkezelésre „gyakorlatilag korlátlan jogot” keletkeztet, az érintettnek pedig megszűnik az adatai kezelésének korlátozásához vagy az adatainak törléséhez való joga. Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdés így szólt: *„Lehetővé tesz-e a [2016/680 irányelv] 13. cikke (2) bekezdésének b) pontjával és (3) bekezdésével összefüggésben értelmezett 5. cikkének értelmezése olyan nemzeti jogalkotási intézkedéseket, amelyek eredményeként gyakorlatilag korlátlan jog keletkezik a személyes adatoknak az illetékes hatóságok által a bűncselekmények megelőzése, nyomozása, felderítése, a vádeljárás lefolytatása vagy büntetőjogi szankciók végrehajtása céljából végzett kezelésére, és/vagy megszűnik az érintettnek az adatai kezelésének korlátozásához, valamint adatainak törléséhez, illetve megsemmisítéséhez való joga?”*

3. A Bíróság döntéséhez vezető jogi érvelés

3.1. Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdés átfogalmazásáról

Mint ismeretes, az ítélkezési gyakorlat szerint az előzetes döntéshozatali eljárásban a Bíróság feladata, hogy a nemzeti bíróságnak az előtte folyamatban lévő ügy eldöntéséhez hasznos választ adjon, ezért a Bíróságnak adott esetben szükséges átfogalmaznia az elé terjesztett kérdéseket vagy éppen csoportosítani azokat. Tovább előfordulhat az is, hogy a Bíróságnak olyan uniós jogi szabályokat kell figyelembe vennie, amelyekre a nemzeti bíróság a kérdésében nem hivatkozott.¹¹

Jelen esetben a jogértelmezési probléma abból eredt, hogy a belügyminisztériumról szóló törvényben kimerítő jelleggel felsorolt, a rendőrségi nyilvántartásban szereplő személyes adatok törlését igazoló okok egyike sem volt alkalmazható az alapügyben szóban forgó, az érintett személy jogerős elítélésén alapuló helyzetben, még a mentesítést követően sem, így ezen adatokat e nyilvántartásban tárolják, és azokat a hozzáféréssel rendelkező hatóságok – az említett személy haláláig – korlátlan ideig kezelhetik.¹²

A Bíróság erre figyelemmel egyrészt azzal egészítette ki a tagállami bíróság kérdését, hogy az arra is keresi a választ, hogy az alapügyben szóban forgó nemzeti szabályozás összeegyeztethető-e az arányosság elvével. Maga az irányelv egyik preambulumbekzdése¹³ hangsúlyozza, hogy a személyes adatok védelméhez való jog, a magán- és a családi élet tiszteletben tartásához, illetve a hatékony jogorvoslathoz és a tisztességes eljáráshoz való jog irányelv által bevezetett korlátozásait a Chartában foglalt követelményekkel összhangban kell értelmezni, amelyek magukban foglalják az arányosság elvének tiszteletben tartását is.

A Bíróság másrészt úgy fogalmazta át a bolgár bíróság kérdését, hogy az arra vár választ, hogy az irányelv releváns rendelkezéseit¹⁴ a Chartára¹⁵ figyelemmel úgy kell-e értelmezni, hogy azzal ellentétes-e az olyan nemzeti szabályozás, amely előírja a közvéder üldözendő szándékos bűncselekmény miatt jogerősen elítélt személyek személyes adatainak – többek között biometrikus és genetikai adatainak – a rendőrhatalóságok által a bűncselekmények megelőzése, nyomozása, felderítése, a vádeljárás lefolytatása vagy büntetőjogi szankciók végrehajtása céljából történő, akár az érintett személy haláláig való tárolását, még akkor is, ha mentesült a büntetett előéletéhez fűződő hátrányos jogkövetkezmények alól, anélkül hogy számára

¹¹ Lásd ehhez például a 2021. július 15-i Ministrstvo za obrambo ítélet, C-742/19, EU:C:2021:597, 31. pontját.

¹² Ehhez lásd bővebben: KOVÁCS Tibor – MIKLÓS Gellért: A biometrikus adatok kezelésének jogi szabályozása. *Hadmérnök* 2019. március 8–16.; FÖLDESI Krisztina: *A biometrikus azonosítási eljárások alkalmazhatósága a rendőri munkában*. PhD-értekezés. Óbudai Egyetem, Budapest, 2017.

¹³ Lásd a (104) preambulumbekzdést.

¹⁴ A 5. és 10. cikkével, 13. cikke (2) bekezdésének b) pontjával, valamint 16. cikkének (2) és (3) bekezdésével összefüggésben értelmezett 4. cikke (1) bekezdésének c) és e) pontját.

¹⁵ Annak 7. és 8. cikkére tekintettel.

egyébként elismerné az említett adatok törléséhez vagy adott esetben a kezelésük korlátozásához való jogot.

3.2. A bűnüldözési célból tárolt személyes adatokról

A Bíróság jogi érvelésének kiindulópontja az volt, hogy a kérdés a személyes adatoknak az irányelv hatálya alá tartozó céloknak megfelelő kezelésére vonatkozik. Mindjárt az elején rögzítette ugyanakkor az indokolás, hogy a szóban forgó tagállami törvény alapján a rendőrségi nyilvántartásban tárolt adatok a nemzetbiztonság védelme céljából is kezelhetők, amelyre ez az irányelv nem alkalmazható. A Bíróság ezért úgy vélte, hogy a kérdést előterjesztő bíróság feladata meggyőződni arról, hogy az alapeljárás felperese adatainak tárolása nem alkalmas-e arra, hogy a nemzetbiztonság védelmével kapcsolatos célokat szolgáljon, mivel az az uniós jog alkalmazása alóli kivételre vonatkozna, amely kivételt szigorúan kell értelmezni.¹⁶

A megszilárdult ítélkezési gyakorlat értelmében a magánélet tiszteletben tartásához és a személyes adatok védelméhez fűződő, az Alapjogi Charta 7. és 8. cikkében biztosított alapvető jogok nem korlátlan jogosultságokat jelentenek, hanem azokat a társadalomban betöltött szerepük alapján kell megítélni, és más alapvető jogokkal szemben kell mérlegelni. E jogok gyakorlása csak a törvény által és az említett alapvető jogok lényeges tartalmának, valamint az arányosság elvének tiszteletben tartásával korlátozható. Ezen utóbbi elv értelmében a korlátozásokra csak akkor és annyiban kerülhet sor, ha és amennyiben az elengedhetetlen és ténylegesen az Unió által elismert általános érdekű célkitűzéseket vagy mások jogainak és szabadságainak védelmét szolgálja. A korlátozásoknak a feltétlenül szükséges határokon belül kell maradniuk, és a szóban forgó korlátozásokat tartalmazó szabályozásnak egyértelmű és pontos szabályokat kell tartalmaznia e korlátozások terjedelmére és alkalmazására vonatkozóan.¹⁷ Szintén az ítélkezési gyakorlatból állapítható meg az, hogy e követelmények nem teljesülnek, ha a közérdekű cél egyéb olyan eszközzel is észszerűen és hasonló hatékonysággal elérhető, amely nem sérti az érintett alapvető jogait.

A Bíróság emlékeztetett arra is, hogy az arányosság elvének egyik megnyilvánulása – a tagállamok által tiszteletben tartandó – ún. „adattakarékosság” elve, amely értelmében a tagállamoknak elő kell írniuk, hogy a személyes adatok az adatkezelés céljai szempontjából megfelelőek és relevánsak legyenek, és a szükségesre korlátozódjanak.¹⁸ Ez az elv vonatkozik a személyes adatoknak a büntetőeljárás keretében történő gyűjtésére és tárolására is, mint az irányelv értelmében vett adatkezelésre.

A főtanácsnok kiemelte azt is, hogy ez az ügy nem az elektronikus hírközlési vagy légi közlekedési ágazatban keletkezett, magánszolgáltatók által tárolt és a

¹⁶ Lásd ehhez a 2021. június 22-i Latviyas Republikas Saeima [Büntetőpontok] ítélet, C-439/19, EU:C:2021:504, 62. pontját.

¹⁷ Lásd ehhez a 2021. június 22-i Latviyas Republikas Saeima [Büntetőpontok] ítélet, C-439/19, EU:C:2021:504, 105. pontját.

¹⁸ Lásd az ítélet 41. pontját, valamint az irányelv 4. cikk (1) bekezdésének c) pontját.

nyomozószolgálatoknak továbbított „adattenger”¹⁹ automatizált tárolásáról és elemzéséről szól, hanem egyetlen, az illetékes hatóság kizárólagos ellenőrzése alatt álló, szigorúan bizalmas rendőrségi nyilvántartási rendszerről, amely olyan személyek adatait tartalmazza, akikről alapos okkal feltételezhető, hogy bűncselekményt követtek el, akiket bűncselekmény elkövetésével gyanúsítottak és elítéltek.²⁰

A tárolást illetően a Bíróság már korábban is megállapította, hogy az a magánélet tiszteletben tartásához és a személyes adatok védelméhez való alapvető jogba való beavatkozásnak minősül, függetlenül attól, hogy a tárolt információk különleges jellemzőkkel bírnak-e, vagy hogy az érintetteknek ez a beavatkozás okozott-e esetleges kellemetlenségeket, vagy sem, illetve hogy a tárolt adatokat később felhasználják-e vagy sem.²¹

Az arányosság elvére figyelemmel az irányelv arra kötelezi a tagállamokat, hogy megfelelő határidőket állapítsanak meg a személyes adatok törlésére vagy tárolásuk szükségességének rendszeres felülvizsgálatára, valamint hogy olyan eljárási szabályokat írjanak elő, amelyek biztosítják e határidők betartását.²² Ez a szabály annak biztosítására irányul, hogy a személyes adatok tárolása a szükséges időtartamra korlátozódjon.²³ A Bíróság szerint bár az irányelv a tagállamokra bízta, hogy megfelelő határidőket állapítsanak meg a tárolás időtartamára vonatkozóan, és döntsenek arról, hogy e határidők az említett adatok törlésére vagy tárolásuk szükségességének rendszeres felülvizsgálatára vonatkoznak-e, mindazonáltal e határidők betartását megfelelő eljárási intézkedésekkel kell biztosítaniuk. A határidők „megfelelő” jellege pedig azt jelenti, hogy azok adott esetben lehetővé tegyék az érintett adatok törlését abban az esetben, ha a tárolásuk az adatkezelést igazoló célokra tekintettel már nem szükséges.²⁴

Annak érdekében, hogy az érintettek ellenőrizhessék a „megfelelő” jelleget, és adott esetben kérhessék a törlést, az irányelv²⁵ előírja, hogy az érintettek főszabály szerint – amennyiben lehetséges – tájékoztatást kapjanak a személyes adatok tárolásának időtartamáról, vagy ha ez nem lehetséges, az ezen időtartam meghatározásának szempontjairól.

A biometrikus és genetikai adatok az adatok különleges kategóriáinak minősülnek, így az azok kezelésre vonatkozó szabályok is különös rendelkezéseknek minősülnek, amelyek célja az érintett személy fokozott védelmének a biztosítása.²⁶

¹⁹ Ehhez lásd: R. TINIÈRE: *Jurisprudence de la CJUE 2020: décisions et commentaires*. Bruylant, Bruxelles, 2021, 130–139.

²⁰ Lásd az indítvány 34. pontját.

²¹ Lásd ehhez a 2022. április 5-i Commissioner of An Garda Síochána és társai ítélet, C-140/20, EU:C:2022:258, 44. pontját.

²² Lásd az irányelv 5. cikkét.

²³ Lásd az irányelv (26) preambulumbekzdését.

²⁴ Lásd az ítélet 45. pontját.

²⁵ A 13. cikk (2) bekezdésének b) pontja és 14. cikk d) pontja.

²⁶ Lásd ehhez a 2023. január 26-i Ministerstvo na vatreshnite raboti [A biometrikus és genetikai adatok rendőrség általi nyilvántartásba vétele] ítélet, C-205/21, EU:C:2023:49, 116. pontját.

A különleges adatok kezelése – az irányelv 10. cikke értelmében – csak akkor megengedett, „*ha arra feltétlenül szükség van*”.

Az adatok törléséhez való jogot akkor lehet érvényesíteni, ha az adatkezelés sérti az ezen irányelv 4., 8. vagy 10. cikke alapján elfogadott rendelkezéseket, vagy ha ezeket az adatokat az adatkezelőre vonatkozó jogi kötelezettség teljesítéséhez törölni kell.²⁷ A törléshez való ezen jog többek között akkor gyakorolható, ha a személyes adatok tárolása az adatkezelés célja szempontjából nem, vagy már nem szükséges.

3.2.1. A beavatkozás igazolásáról

A Bíróság megállapította, hogy az irányelv rendelkezései olyan általános keretet állapítanak meg, amely lehetővé teszi többek között annak biztosítását, hogy a személyes adatok tárolása, és különösen annak időtartama az adattárolás céljainak szempontjából szükséges mértékre korlátozódjon, ugyanakkor e keret tiszteletben tartása mellett a tagállamokra bízva azon konkrét helyzetek meghatározását, amelyekben az érintett személy alapvető jogainak védelme megköveteli ezen adatok törlését, és azon időpont meghatározását, amikor e törlésnek meg kell történnie.²⁸ A főtanácsnoki indítvánnyal²⁹ szemben ugyanakkor, a Bíróság rámutatott, e rendelkezések nem követelik meg, hogy a tagállamok olyan abszolút időbeli korlátokat határozzanak meg a személyes adatok tárolására vonatkozóan, amelyen túl azokat automatikusan törölni kellene.

Az alapeljárás adatai szerint a rendőrségi nyilvántartásban személyes adatokat kizárólag operatív nyomozási tevékenység céljából, konkrétabban a más bűncselekményekkel kapcsolatos nyomozás során gyűjtött adatokkal való összehasonlítás céljából tárolnak. A Bíróság elismerte azt, hogy a jogerős büntetőítélettel elítélt személyekre vonatkozó adatoknak a rendőrségi nyilvántartásban való tárolása a jelen ítélet előző pontjában megjelölt célokból szükséges lehet, még azt követően is, hogy ezt az ítéletet törölték a bünygyi nyilvántartásból, és következésképpen a nemzeti jogszabályok által az ezen elítéléshez fűzött jogkövetkezmények megszűnnek.

Ennek indoka az, hogy e személyek más bűncselekményekben is érintettek lehetnek, mint amelyek miatt elítélték őket, vagy éppen ellenkezőleg, az e hatóságok által tárolt adatoknak a más bűncselekményekre vonatkozó eljárások során gyűjtött adatokkal való összehasonlítása révén felmenthetők.³⁰ A Bíróság korábbi döntéseiben már kimondta, hogy az ilyen adattárolás hozzájárulhat az irányelvben meghatározott közérdekű célkitűzéshez, amely szerint a bűncselekmények megelőzése, nyomozása és a vádeljárás lefolytatása érdekében szükséges, hogy az illetékes hatóságok azokat a személyes adatokat, amelyeket konkrét bűncselekmények megelőzésével, nyomozásával, felderítésével vagy a vádeljárás lefolytatásával össze-

²⁷ Lásd az irányelv 16. cikk (2) bekezdését.

²⁸ Lásd az ítélet 52. pontját.

²⁹ Lásd az indítvány 28. pontját.

³⁰ Lásd az ítélet 57. pontját.

függésben gyűjtöttek, ennél szélesebb összefüggésben is kezeljék annak érdekében, hogy megértsék a bűnözői tevékenységeket és a különböző felderített bűncselekmények közötti összefüggéseket feltárják.³¹ A Bíróság erre figyelemmel ebben az ítéletében is megállapította, hogy fő szabály szerint az adatkezelés célja az irányelv szempontjából megfelelőnek és relevánsnak tekinthető.

3.2.2. A szóban forgó beavatkozás alkalmasságáról, szükségességéről és arányosságáról

A Bíróság szerint a szóban forgó adatok tárolásnak a céljai szempontjából vett arányosságát a nemzeti jog által előírt megfelelő technikai és szervezési intézkedések figyelembevételével kell értékelni. A bolgár szabályozás alapján az említett adatokat csak abban az esetben tárolják az érintett személy haláláig, ha közvérdra üldözendő szándékos bűncselekmény miatt ítélték el jogerősen, mivel a nemzeti szabályozás más esetekben az ilyen bűncselekmény miatt büntetőeljárás alá vont személyek nyilvántartásba vett adatainak törlését írja elő.

Ami a „közvérdra üldözendő szándékos bűncselekmény” fogalmát illeti, a Bíróság már korábban megállapította, hogy az különösen általános jellegű, és nagyszámú bűncselekményre alkalmazható, azok jellegétől és súlyosságától függetlenül.³² A főtanácsnoki indítvány ezzel összefüggésben arra a következtetésre jutott, hogy az e fogalom alá tartozó bűncselekmény miatt jogerősen elítélt személyek esetében nem azonos mértékű annak a kockázata, hogy más bűncselekményekben is érintettek, ami igazolhatná az adataik tárolásának egységes időtartamát. Így bizonyos esetekben olyan tényezőkre tekintettel, mint az elkövetett bűncselekmény jellege és súlya, illetve a visszaesés hiánya, az elítélt által jelentett veszély nem feltétlenül igazolja azt, hogy az adatait az e célból létrehozott nemzeti rendőrségi nyilvántartásban a haláláig tárolják. A főtanácsnok úgy vélte, hogy ilyen esetekben már nem áll fenn a tárolt adatok és az elérni kívánt cél közötti szükséges összefüggés, ennél fogva a tárolásuk nem felel meg az adattakarékosság elvének, és meghaladja a kezelésük céljainak eléréséhez szükséges időtartamot.³³

A Bíróság érvelésének kiindulópontja az volt, hogy az ilyen személyeknek az alapügyhöz olyan mentesítése, amely az ítéletnek a bűnügyi nyilvántartásból való törlését vonja maga után, önmagában nem szünteti meg az adatai rendőrségi nyilvántartásban való tárolásának szükségességét, mivel ez a nyilvántartás a büntetett előéletet tartalmazó bűnügyi nyilvántartástól eltérő célokat szolgál. Ugyanakkor, ha az ilyen mentesítés attól függ, hogy az érintett a büntetés letöltését követő bizonyos időn belül nem követ el újabb, közvérdra üldözendő szándékos bűncselekményt, ez

³¹ Lásd ehhez a 2023. január 26-i Ministerstvo na vatreshnite raboti [A biometrikus és genetikai adatok rendőrség általi nyilvántartásba vétele] ítélet, C-205/21, EU:C:2023:49, 98. pontját.

³² Lásd ehhez a 2023. január 26-i Ministerstvo na vatreshnite raboti [A biometrikus és genetikai adatok rendőrség általi nyilvántartásba vétele] ítélet, C-205/21, EU:C:2023:49, 129. pontját.

³³ Lásd az indítvány 73. és 74. pontját.

a mentesítés arra utaló valószínűsítő körülménynek minősülhet a Bíróság szerint, hogy az érintett személy a bűnözés elleni küzdelemre vagy a közrend fenntartására irányuló célok szempontjából kevésbé jelent veszélyt, tehát a tárolás szükséges időtartamának csökkentésére alkalmas tényezőnek minősülhet.³⁴

3.2.3. A feltétlen szükségességről

Egy korábbi ítéletben a Bíróság már amellet foglalt állást, hogy az a nemzeti szabályozás, amely előírja a közvádra üldözendő szándékos bűncselekménnyel gyanúsított személy biometrikus és genetikai adatainak nyilvántartásba vételük céljából történő rendszeres gyűjtését, fő szabály szerint ellentétes az irányelvben meghatározott feltétlen szükségesség követelményével.³⁵ A „feltétlenül szükségesség” jelen ügyben, azaz a biometrikus és genetikai adatok tárolása és kezelése tekintetében akkor teljesül, ha figyelembe veszi a jogerős büntetőítélet alapjául szolgáló bűncselekmény jellegét vagy súlyát, vagy más olyan körülményeket, mint például e bűncselekmény elkövetésének sajátos körülményeit, más folyamatban lévő eljárásokkal való esetleges kapcsolatát, vagy az elítélt személy előéletét, illetve profilját. Ebből az következik a Bíróság szerint, hogy az a nemzeti szabályozás, amely előírja az ilyen adatok jogerős elítélés esetén az adott személy haláláig történő tárolását, az adatkezelés célja szempontjából túlzott mértékű.³⁶

Érdekes felvetés volt a tagállam részéről, hogy a tárolt adatok törlése kapcsán az érintett személy halálának bekövetkezésére való hivatkozás az irányelv értelmében vett „határidőnek” minősülhet. A Bíróság önmagában ezt nem is cáfolta meg, ugyanakkor rögzítette, hogy az ilyen határidő csak az azt kellőképpen igazoló különleges körülmények között tekinthető „megfelelőnek”. Nyilvánvalóan nem ez a helyzet, ha ez általános jelleggel és különbségtétel nélkül alkalmazandó minden jogerősen elítélt személyre.³⁷

A főtanácsnok ezzel összefüggésben felhívta a figyelmet az Europolra vonatkozó uniós szabályokra is.³⁸ Ez a rendelet előírja, hogy az Europol az általa kezelt személyes adatokat csak a kezelésük céljához szükséges és azzal arányos ideig tárolhatja, és a személyes adat kezelésének megkezdésétől számított három éven belül minden esetben felül kell vizsgálnia a további tárolás szükségességét. Az Europol dönthet úgy, hogy amennyiben feladatainak ellátásához még szüksége van a személyes adatokra, azokat tovább tárolja a következő – egy újabb hároméves időszak után

³⁴ Lásd az ítélet 61. pontját.

³⁵ Lásd ehhez a 2023. január 26-i Ministerstvo na vatreshnite raboti [A biometrikus és genetikai adatok rendőrség általi nyilvántartásba vétele] ítélet, C-205/21, EU:C:2023:49, 128. és 129. pontját.

³⁶ Lásd az ítélet 67. pontját.

³⁷ Lásd az ítélet 69. pontját.

³⁸ Lásd az indítvány 63. pontját.

elvégzendő – felülvizsgálatig. Ha nem döntenek a személyes adatok további tárolásáról, akkor azokat három év után automatikusan törölni kell.³⁹

Az utolsó kritikus pont a nemzeti szabályozásban az volt az uniós bírák szerint, hogy az nem tette lehetővé a jogerősen elítélt személyek azon joguk gyakorlását, hogy kérjék a rájuk vonatkozó adatok tárolása szükségességének felülvizsgálatát és adott esetben azok törlését. Az uniós jog tehát megköveteli, hogy a nemzeti szabályozás előírja az adatkezelő számára annak kötelezettségét, hogy rendszeresen felülvizsgálja az adattárolás további szükségességét, és az érintett személy számára elismerje az ezen adatok törléséhez való jogot, amint az adatkezelés már nem szükséges.

A Bíróság a fenti indokok alapján úgy válaszolta meg a bolgár bíróság által elé terjesztett kérdést, hogy az irányelv releváns rendelkezéseit úgy kell értelmezni, hogy azzal ellentétes az olyan nemzeti szabályozás, amely előírja a közvéderre üldözendő szándékos bűncselekmény miatt jogerősen elítélt személyek személyes adatainak – többek között biometrikus és genetikai adatainak – a rendőrhatalóságok által a bűncselekmények megelőzése, nyomozása, felderítése, a vádeljárás lefolytatása vagy büntetőjogi szankciók végrehajtása céljából történő, akár az érintett személy haláláig való tárolását, még akkor is, ha mentesült a büntetett előlethez fűződő hátrányos jogkövetkezmények alól, anélkül hogy az adatkezelőt arra kötelezné, hogy rendszeresen felülvizsgálja e tárolás további szükségességét, vagy az említett személy számára elismerné az ezen adatok törléséhez való jogot, amint az az adatkezelés céljainak szempontjából már nem szükséges, illetve adott esetben az adatkezelés korlátozásához való jogot.

Következtetések

A Bíróság a jelen eljárásban hozott ítélete alapján egyértelműen megállapítható, hogy a szándékos bűncselekményben elítélt személyek biometrikus és genetikai adatainak a halálukig történő általános és különbségtétel nélküli tárolása ellentétes az uniós joggal. A döntés második része azonban már teret enged a tagállami hatóság diszkréciójának.

Felmerülhet a kérdés például, hogy mit kell tekinteni „rendszeres időköznek” a tárolás további szükséglete felülvizsgálata szempontjából. A tagállami bíróságok és bűnüldöző szervek értelmezésére van bízva az is, hogy ha egy érintett személy élni kíván az ilyen adatai törléshez vagy az adatkezelés korlátozásához való jogával, akkor ki és milyen szempontrendszer alapján dönthet annak jóváhagyásáról azzal az indokkal, hogy az az adatkezelés céljainak szempontjából nem szükséges. Ezekre a kérdésekre majd a következő években kaphatunk választ, amennyiben ilyen esetek felmerülnek egyes tagállamokban. Ennek ellenére az ítéletet mindenképpen pozitívnak értékelhetjük az adatvédelem uniós jogi szabályozásának fejlődése

³⁹ *A Bűnüldözési Együttműködés Európai Unió Ügynökségéről (Europol), valamint a 2009/371/IB, 2009/934/IB, 2009/935/IB, 2009/936/IB és 2009/968/IB tanácsi határozat felváltásáról és hatályon kívül helyezéséről* szóló, 2016. május 11-i (EU) 2016/794 európai parlamenti és tanácsi rendelet (HL L 135., 53.) 31. cikke.

szempontjából, és egyértelműen kijelölték azt a szabályozási metódust, amellyel a tagállamok semmiképpen nem élhetnek a jövőben, hacsak nem kívánnak egy kötelezettségszegési eljárással szembesülni.

Felhasznált irodalom

- [1] Álvaro FOMPEROSA RIVERO: *Right to be Forgotten in the European Court of Justice Google Spain Case: The Right Balance of Privacy Right, Procedure, and Extraterritoriality*. Stanford–Bécs, European Union Law Working Paper No. 19 (2017), <http://tlf.stanford.edu>, 3.
- [2] Cedric RYNGAERT: Symposium Issue on Extraterritoriality and EU Data Protection. *International Data Privacy Law* 5 (4), 2015, 223.
- [3] FÖLDESI Krisztina: *A biometrikus azonosítási eljárások alkalmazhatósága a rendőri munkában*. PhD-értekezés. Óbudai Egyetem, Budapest, 2017. <https://s3.amazonaws.com/documents.lexology.com/26c70917-9fae-414b-b91c-867570efea80.pdf?AWSAccessKeyId=AKIAVYILUYJ754JTDY6T&Expires=1715523444&Signature=izDMUdRvCsB%2FnMzlqBBPIuCnwQ%3D>, 2024. április 30.
- [4] KOVÁCS Tibor – MIKLÓS Gellért: A biometrikus adatok kezelésének jogi szabályozása. *Hadmérnök*, 2019. március, 8–16.
- [5] L. Andrew TUTT: The Revisability Principle. 66 *Hastings Law Journal* 2005, 1122.
- [6] E. POLITOU – E. ALEPIS – M. VIRVOU – C. PATSAKIS: The “Right to Be Forgotten” in the GDPR: Implementation Challenges and Potential Solutions. In: *Privacy and Data Protection Challenges in the Distributed Era*. Learning and Analytics in Intelligent Systems. Vol. 26. Springer, Cham, 2022. https://doi.org/10.1007/978-3-030-85443-0_4
- [7] Rossella BUCCA – Lapo LUCANI: *Court of Justice: biometric and genetic data of convicts cannot be kept until death*. Studio Legale Previti, 2024.
- [8] Spiros Tassis – Margarita Peristeraki: The Extraterritorial Scope of the „Right to be Forgotten” and how this Affects Obligations of Search Engine Operators Located Outside the EU. *European Networks Law & Regulation Quarterly* 2 (3), 2014, 245.
- [9] R. TINIÉRE: *Jurisprudence de la CJUE 2020: décisions et commentaires*. Bruylant, Bruxelles, 2021, 130–139.